

กีฬามวยไทยในสมัยกรุงสุโขทัย

(พ.ศ. 1790-พ.ศ. 1893)

ตลอดระยะเวลาประมาณ 120 ปี (พ.ศ. 1800- พ.ศ. 1920) ที่กรุงสุโขทัย เป็นราชธานี มีการทำสงครามเป็นประจำ บางครั้งการทำสงครามนั้นได้ยืดเยื้อเป็นเวลานานถึง 6 ปี มีการรวบรวมไพร่พล ฝึกหัดการต่อสู้ป้องกันตัว การรบด้วยอาวุธชนิดต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อม การฝึกหัดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบมวยไทยจึงฝึกเพื่อการทหาร จากหลักฐานที่ค้นพบเป็นหลักศิลาจารึก¹ หลายหลัก ได้บอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การปกครอง การศึกษา การทหาร และการฝึกหัดศิลปะการต่อสู้ สิ่งที่ยังบอกถึงการชกมวยก็คือ การสงครามที่กรุงสุโขทัยทำสงครามกับเมืองอื่นรอบด้าน จึงมีการเตรียมทหาร การฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยอาวุธยาว อาวุธสั้น และการใช้อาวุธในร่างกายทำรายคุต่อสู้ ซึ่งจะมีความสำคัญและจำเป็นมากในการรบระยะประชิด นอกจากนี้ เขตร ศรียาภย์ ได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ของมวยไทยในสมัยกรุงสุโขทัยไว้ในนิตยสารฟ้าเมืองไทยว่า ...การที่กรุงสุโขทัยถูกเพื่อนบ้านรุกรานอยู่เสมอทำให้ชาวสุโขทัยต้องฝึกฝนมวยไทย กระบี่กระบอง และอาวุธต่าง ๆ เพื่อต่อสู้กับรุกราน และพยายามปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การรบในสมัยนั้นใช้มีด หอก ดาบเป็นอาวุธ...² การต่อสู้จึงมีโอกาที่จะเข้าประชิดตัว คนไทยจึงฝึกหัดการเตะ การถีบเอาไว้เพื่อใหญ่ต่อสู้เสียหลัก

¹ กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดารกรุงสยาม (พระนคร : สำนักพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2507), หน้า 113-150.

² ร้อยโทบัว นิลอาษา, แนวสอนวิชาอาวุธไทย (พระนคร : โรงเรียนพระจุลจอมเกล้า, 2501), หน้า 13.

จะได้เลือกพัน เลือกแทงโค้งงายขึ้น¹

จากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย พบว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกหัดมวยไทยอีกอย่างหนึ่งก็คือ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการแสดงศิลปะป้องกันตัว ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่ดั้งเดิมอย่างหนึ่ง ดังที่ นายกำธร คำประเสริฐ ได้เขียนไว้ในคำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายตอนหนึ่งว่า กฎหมายไทยได้มีมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแล้ว โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง (ศิลาจารึกหลักที่ 1) กฎหมายลักษณะโจร และกฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายศาสตร์สำหรับ 2 ลักษณะแรกนั้นปรากฏว่ามีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการจารึกในเสาคินและแผ่นศิลา ส่วนลักษณะที่ 3 มีลักษณะเป็นภาษาไทยฉวน จารึกลงในใบลาน ในมังรายศาสตร์ มีเรื่องเกี่ยวกับมวยไทยคือ ในเรื่องสาเหตุวิวาท คำคดี กำหนดไว้ 16 ประการ และพระมหากษัตริย์ทรงใช้หัวข้อเหล่านี้เป็นพระราชศาสตร์ จากสาเหตุ 16 ประการ มีประการที่ 7 ทอຍกัน และประการที่ 15 เล่นการพนัน ในสมัยกรุงสุโขทัยถือว่าการชกมวยเวทีชั่วคราวตามงานวัดและงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ เป็นลักษณะศิลปะป้องกันตัว เป็นประเพณีอันดั้งเดิมไม่ใช่เป็นการพนัน จึงไม่มีการเสียภาษีอากรแต่อย่างใด²

จุดมุ่งหมายของการฝึกมวยไทยอีกอย่างหนึ่งก็คือ มวยไทยเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะศาสตร์³ ซึ่งเป็นความรู้ความต่าง ๆ สำหรับกษัตริย์ กษัตริย์สมัยก่อนมีความจำเป็นจะต้องเป็นนักรบ มีความกล้าหาญองอาจ มีสมรรถภาพแข็งแรงอดทนอย่างดีเยี่ยม พระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นผู้นำของประเทศจำต้องผ่านการศึกษาศิลปะศาสตร์อันเป็นศาสตร์

¹เชตร ศรียาภย์, "ปริทัศน์มวยไทย" ฟ้าเมืองไทย (พ.ศ. 2515) : 7.

²กำธร คำประเสริฐ, คำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมาย (พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 1-27.

³สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ, หนังสือคำแปลจดหมายเหตุของจีนว่าด้วยเรื่องกรุงสยาม (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2495), หน้า 53.

ของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ ประกอบด้วยความรู้ 18 ประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้
 ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ความรู้ทางกฎหมาย ระเบียบประเพณี สภาพความเป็นอยู่
 ของประชาชน ความรู้เกี่ยวกับการต่อสู้ด้วยมือเปล่า การต่อสู้ด้วยอาวุธ โหราศาสตร์
 คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การทหาร การบริหารกองทัพ การรักษาพยาบาล การ
 พืช การประพันธ์ วัจกวีกรรมของวีรบุรุษ มีการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการต่อสู้
 แบบมวยไทย มีการออกกำลังกายให้แข็งแรง มีสมรรถภาพคืออยู่เสมอ¹

เด็กผู้ชายสมัยกรุงสุโขทัยตอนย่างเข้าสู่วัยรุ่นมักจะฝึกหัดมวยไทยกันทุกคน การ
 ฝึกมวยไทยเป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่จะมีลักษณะชายชาติ² ซึ่งประกอบด้วย คุณวุฒิ มรรยาท
 มนุษยธรรม วัจกรรม ความทรหดอดทน อำนาจทางคาถาอาคม พลังกาย และความรู้ความ
 ชำนาญในศิลปะมวยไทย กระบี่กระบอง ซึ่งนายประกอบ ไชยประการ และคนอื่น ๆ ได้
 เขียนเกี่ยวกับการฝึกหัดศิลปะมวยไทยไว้ในหนังสือพระมหากษัตริย์ไทยว่า คนไทยสมัยกรุง
 สุโขทัยได้ฝึกฝนศิลปะการต่อสู้ด้วยอาวุธและมือเปล่า แม้แต่เด็กชายที่ยังไม่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น
 ก็ได้รับการฝึกอบรมให้ศึกษาวิชาการรบด้วยอาวุธและการต่อสู้ด้วยมือเปล่า³

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น ได้มีสำนักมวยซึ่งจัดขึ้นโดยผู้เฒ่าและผู้แก่
 ทางมวยไทยได้ฝึกฝนศิลปะมวยไทยให้กับเด็กหนุ่มไทยมากมายหลายสำนักด้วยกัน เช่น
 สำนักสมอคอน แขวงเมืองลพบุรี ดังปรากฏในพงศาวดารว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์เห็นว่า

¹ ล้านวน งามสุข, เกลิศวรณคดี (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสื่อการค้า, 2507), หน้า 87.

² ถองแท้ รัตนสันต์ และอุดม ประมวลวิทย์, ประวัติการต่อสู้ของบรรพบุรุษไทย (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยมิตรการพิมพ์, 2501), หน้า 80-125.

³ ประกอบ ไชยประการ และคนอื่น ๆ, พระมหากษัตริย์ไทย (พระนคร : วนานพพิทยา, 2508), หน้า 60.

กรุงสุโขทัยจะเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ครองความเป็นอิสระได้นานนั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำซึ่งต้องมีความ
 รู้อาณาสามารถอย่างแท้จริงในคานมวโยไทย การทหาร และการปกครอง ด้วยเหตุนี้จึงได้ส่ง
 เจ้าชายรวง, โอรสองค์ที่ 2 ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุได้ 13 พรรษา ใ้ไปเฝ้าเรียน
 ศิลปศาสตร์ ที่สำนักสมอคอนแห่งเมืองลพบุรี สำนักสมอคอนนี้เป็นสำนักที่มีชื่อเสียงมากในเวลานั้น
 พระมหากษัตริย์และเจ้าเมืองนิยมส่งโอรสและบุตรหลานของตนมาอบรมศิลปศาสตร์ที่สำนักนี้ ตั้งแต่
 ยังเยาว์วัย เจ้าชายรวงจึงได้มีสหายรวม 2 พระองค์ เป็นโอรสของเจ้าผู้ครองนคร
 เงินยาง และเจ้าผู้ครองนครพะเยา ทั้ง 3 พระองค์ได้ทรงศึกษารวมเรียนและฝึกหัดมวโย
 ไทยร่วมกัน ทำให้มีความเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่กันฉันพี่น้อง พระองค์ทรงศึกษาเป็น
 เวลา 3 ปี จึงสำเร็จแล้วต่างก็แยกย้ายกันไปปกครองบ้านเมืองของตน ¹

การฝึกหัดมวโยไทยในสมัยกรุงสุโขทัย นอกจากจะฝึกหัดกันตามสำนักต่างๆ
 แล้วยังมีการฝึกหัดมวโยไทยตามวัดต่างๆ ด้วย ชาวไทยในสมัยกรุงสุโขทัยถือว่าวัดเป็นสถาน
 ที่ให้ความรู้ ฝึกหัดอบรมมนัสย์ทุกอย่างทั้งวิชาการและวิชาชีพต่างๆ เช่น วิชาการแพทย์
 ศิลป การฝีมือ การเรียนหนังสือ การฝึกหัดมารยาท รวมทั้งการฝึกหัดมวโยไทย เพราะ
 ประชาชนถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางของปวงชน ² จากการศึกษาเรื่องโบราณศึกษา ซึ่งเขียนโดย
 พระยาปริยัติธรรมธาดาในหนังสือ วิจารณ์ว่า สมัยกรุงสุโขทัย วัดและรัฐดำเนินการ
 ฝึกอบรมสังฆคณ สำนักรักศึกษาเอาเรียนจึงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ วัดเป็นสำนักเรียน
 ของคนหลายประเภท มีทั้งบุตรกนธรรมคาสาณัญ บุตรข้าราชการและบุตรเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์
 การเรียนการสอนในวัดนั้นไม่เรียนเฉพาะหนังสืออย่างเดียว แต่เรียนวิชาชีพต่างๆ ด้วย เช่น
 การแพทย์ การฝีมือ ศิลป รวมทั้งการฝึกหัดศิลปะมวโยไทย

¹ สุทัศน์ ศิริสรวย, "พระราชกรณียกิจของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช"

(วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2509)

² แกมพ์เฟอร์ แอลเจ็ดเบิร์ก, ไทยในจดหมายเหตุแกมพ์เฟอร์ แปลโดย
 อัมพร สายสุวรรณ (ฉนบุรี : สำนักพิมพ์เจริญสิน, 2508) หน้า 106.

กระบี่กระบองควาย ส่วนผู้สอนนั้นก็มีทั้งพระภิกษุและชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ¹ อีกสถานที่หนึ่งที่สอนให้เฉพาะเจ้านายและบุตรข้าราชการเท่านั้น คือ สำนักราชบัณฑิต ตั้งปรากฏในพงศาวดารว่า พระเจ้าลิไทยเมื่อยังทรงพระเยาว์เคยศึกษามีความรู้แตกฉาน จนได้รับยกย่องว่าเป็นปราชญ์ ที่สำนักราชบัณฑิต ซึ่งแหล่งการศึกษานี้มิได้สอนแต่เฉพาะ วิชาการอย่างเดียว หากแต่จะต้องเรียนภาคปฏิบัติด้วย โดยเฉพาะวิชาการต่อสู้ป้องกันตัว มีการใช้อาวุธ หอก คาน กระบี่กระบอง คานสองมือ มีด ขวาน ง้าว กริช ธนู หน้าไม้ โล โคมร และมวยไทย ซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ด้วยมือเปล่า จากการศึกษาเรื่องการฝึก หักมวยไทยในหนังสือประชุมหลักศิลาจารึกกรุงสุโขทัยภาค 1 ของกรมศิลปากร² ทำให้ทราบว่า พระมหากษัตริย์และเจ้าเมืองต่าง ๆ เมื่อศึกษาสำเร็จจากสำนักหนึ่งจนเป็นที่ พอใจและเชื่อมั่นว่าจะสามารถจะปกครองบ้านเมืองแทนบิดาได้จึงเดินทางกลับบ้านเมือง ดังข้อความในตอนที่หนึ่งของหนังสือประชุมหลักศิลาจารึกกรุงสุโขทัยภาค 1 ว่า ไทยขับไล่ขอม ออกจากกรุงสุโขทัย ซึ่งขณะนั้นขอมชื่อ "มลาคโชนุล่าพง" ปกครองกรุงสุโขทัยอยู่ ไทย ได้รวบรวมกำลังพลโดยขุนนางเจ้าเมืองภาค ผู้เจนจบศิลปศาสตร์จากสำนักศิลปศาสตร์ หลายสำนัก กับพวขุนนางกลางท่าวเจ้าเมืองบางยาง พวขุนนางเมืองยงกัณฑ์กรุงสุโขทัย ได้ก่อน แต่ไม่ยอมตั้งตนเป็นกษัตริย์ และได้เชิญพวขุนนางกลางท่าวขึ้นปกครองเป็นปฐม กษัตริย์ ทรงพระนามว่า "พวขุนศรีอินทราทิตย์" นับว่าคนไทยได้สร้างความเป็นปึกแผ่น มีหลักฐานมั่นคงตั้งแต่นั้นมา

การฝึกหักมวยไทยในสมัยกรุงสุโขทัย นักมวยจะต้องไปอยู่กับบ้านครูมวยเพื่อ ปรนนิบัติและรับใช้ครูมวย จนครูมวยแน่ใจว่าเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความมานะ

¹พระยาปริยัติธรรมธาดา, "โบราณศึกษา" วารญาณ 5 (สิงหาคม - กุมภาพันธ์ 2439) : 2438.

²กรมศิลปากร, ประชุมหลักศิลาจารึกกรุงสุโขทัยภาค 1 (พระนคร : โรงพิมพ์ ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2515), หน้า 18.

พยายาม และมีความศรัทธาในตัวครูจึงอนุญาตให้ทำพิธีขึ้นครูมวย¹ บางท้องถิ่นเรียกว่า "พิธียกครู" หมายถึง พิธียอมรับซึ่งกันและกันระหว่างศิษย์กับครู ครูยอมรับนักเรียนให้เป็นลูกศิษย์และศิษย์ยอมรับครูมวยให้เป็นครูผู้ประสิทธิ์ประสาทศิลปะมวยไทยให้ โดยยินยอมปฏิบัติตามระเบียบของครูมวยทุกประการ² พระยาปริยัติธรรมธาดาได้อธิบายเกี่ยวกับการขึ้นครูไว้ในหนังสือโบราณศึกษาวา . . . . การขึ้นครูหรือการยกครูเป็นการตกลงกันระหว่างครูกับศิษย์ว่าจะเริ่มเป็นครู เป็นศิษย์กันก่อนที่จะทำการศึกษาเล่าเรียนวิชาการ หรือก่อนที่จะทำการฝึกหัดศิลปวิทยากรต่าง ๆ ทุกแขนงวิชา³ พิธีการขึ้นครูทำโดยให้นักมวยนำดอกไม้ ธูปเทียน และเงินค่าขึ้นครูมาให้ครูมวย ครูมวยบางคนก็นิยมเอาข้าวของแทนเงิน เช่น ผาแพรว ผาขาวมา เป็นต้น ครูมวยจะพานักมวยไปที่วัดให้นักมวยจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วกล่าวคำปฏิญาณตนว่าจะเคารพนับถือ เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสอนของครูมวย จะประพฤติตนเป็นคนดีทั้งกาย วาจา และจิตใจ จะมานะอดทนฝึกศิลปะมวยไทยให้สำเร็จ และจะนำศิลปะมวยไทยไปใช้ในทางที่ถูกต้องควร ต่อจากนั้น ครูมวยก็จะให้โอวาทแนะนำในการปฏิบัติตนในการฝึกหัดมวยไทย กำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน และโปรแกรมการฝึก จนนักมวยเข้าใจดีแล้ว ครูมวยจะให้นักมวยฟังเทศน์เพื่ออบรมจิตใจ การขึ้นครูจึงกล่าวอาจจะทำคนเดียวหรือทำพร้อมกันหลายคนก็ได้ เมื่อนักมวยขึ้นครู หรือยกครูแล้ว ครูมวยจะเริ่มสอนท่าไหว้ครูให้ ซึ่งท่าไหว้ครูเป็นท่ายืน ท่ายืน และก้าวขางควยลีลาอ่อนช้อยสวยงาม เมื่อฝึกหัดท่าไหว้ครูได้ชำนาญดีแล้วครูมวยก็จะเริ่มสอนวิธีการ

¹ นาค เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา, กระบี่กระบอง (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513), หน้า 12.

² ร้อยโทบัว นิลอาษา, แนวสอนวิชาอาวุธโบราณ (พระนคร : โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2501), หน้า 10.

³ พระยาปริยัติธรรมธาดา, "โบราณศึกษา" วชิรญาณ (สิงหาคม - กุมภาพันธ์ 2439) : 2438.

ใช้อาวุธของมวยไทยชนิดต่าง ๆ เช่น กลมวยจูโจม กลมวยแก้มัด กลมวยแกเข่า เป็นต้น¹
 วิธีการฝึกมวยไทยในสมัยกรุงสุโขทัยนั้น ครูมวยมักจะใช้กลอุบายให้นักมวยตักน้ำ ตำข้าว
 ผาเ็น วายน้ำ ปั่นต้นไม้ หอยโหนดาวัดย์ เพื่อให้ร่างกายมีสมรรถภาพแข็งแรง นักมวยจะ
 ฝึกหัดทักษะทางมวยไทยโดยการผูกผ้าขาวมาเป็นปมใหญ่แขวนไว้ตามกิ่งไม้ แล้วชกให้ถูกทั้ง
 หมัด ศอก เข่า เท้า เป็นการฝึกประสาทสั่งงานอย่างรวดเร็ว มีการชกลม เตะตนกลวย
 ซอมคู่ และปล้ำคู่ แล้วลงไปวิ่งในน้ำ และจบลงด้วยการวายน้ำ ตกตอนค่ำก่อนนอน ครู
 มวยมักจะอบรมศีลธรรม จรรยา สอดถามและทบทวนความจำจากการที่ได้ฝึกฝนศิลปะมวย
 ไทยท่าต่าง ๆ มาแล้ว²

ศูนย์วิทยพัทยาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 2447.

²ร้อยโทบัว นิลอาษา, แนวสอนวิชาอาวุธโบราณ (พระนคร : โรงเรียน
 นายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2501), หน้า 26.